

Галина ШУМИЦЬКА

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У 20–30 РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ: ЖУРНАЛІСТСЬКИЙ АСПЕКТ ДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ ХАРКІВСЬКОЇ ПРАВОПИСНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ (продовження статті, опублікованої у випуску 23)

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Вип. 24
УДК 070.422:811.161.2

Шумицька Г. Розвиток української мови у 20–30 роках ХХ століття: журналістський аспект діяльності учасників Харківської правописної конференції; стор. 15; кількість бібліографічних джерел – 30; мова українська.

Анотація. Стаття присвячена огляду головних етапів журналістської діяльності семи членів Всеукраїнської правописної конференції 1927 року: О.І.Бадана-Яворенка, З.Т.Висоцького, М.Д.Гладкого, П.Ю.Дятліва, Є.І.Касяненка, С.В.Пилипенка, А.А.Пісоцького.

Ключові слова: історія української мови, Всеукраїнська правописна конференція 1927 року, мовно-правописна система, репресовані «робітники преси».

Annotation. The article is devoted to the main stages' review of journalistic activity of seven members of the 1927's All Ukrainian conference of spelling: O.I.Badan-Yavorenko, Z.T.Vysotskiy, M.D. Hladkiy, P.Y. Diatliv, E.I.Kasianenko, S.V.Pylypenko, A.A.Pisotskiy.

Key words: history of Ukrainian, 1927's All Ukrainian conference of spelling, system of the lingual spelling, subjected to repression «workers of the press».

Петро Юрійович Дятлов (або Дятлів, як він писав у автобіографії та підписувався в документах) народився в колишньому полковому козацькому містечку, а на той час повітовому місті Стародуб Чернігівської губернії (нині місто Брянської області) в українській родині потомствених ремісників. Навчаючись у Ніжинській гімназії, брав участь у роботі українознавчих гуртків, редагував тексти статей гімназистів для рукописного журналу.

Вчився у Московському університеті (на юридичному факультеті), Петербурзькому політехнічному інституті, проте не завершив навчання – був відрахований як неблагонадійний (провадив революційну діяльність одразу в двох напрямках: у соціал-демократичному гуртку та українському товаристві «Громада») і висланий царським урядом за межі Російської імперії.

Повернувшись до України, П.Дятлів взяв активну участь у діяльності Революційної української партії, згодом – Української соціал-демократичної робітничої партії. 1905 року подав клопотання про видання соціал-демократичної робітничої газети «Праця» у Києві. Анонси про майбутній часопис надрукували «Киевское слово», «Киевские отклики», «Киевская газета», однак задум не здійснився [20].

Коло його знайомих помітно розширилося в Полтаві, де П.Дятлів, добираючи рукописи для «Соціал-демократа», спілкувався з Володимиром Винниченком, Симоном Петлюрою, Михайлом Коцюбинським [6, т. 2, с. 616]. 1907 р. за редагування цього підпільного журналу у черговий раз був заарештований і засуджений до річного ув'язнення. «Ясним прикладом спільного захоплення живим партійним ділом» вважав П.Дятлів видання соціал-демократичного часопису – цю думку обґрунтував у спогадах «Про

полтавський «Соціал-Демократ», опублікованих у журналі «Наш голос» (1911. – № 6/8 – С. 388-390) [20].

Відбувши покарання, емігрував за кордон. Протягом 1909–1910 років проживав у м. Цюриху (Швейцарія), 1911–1914 рр. – у Празі (нині столиця Чехії), де закінчив машинобудівний факультет Празького політехнікуму, активно займався літературною й перекладацькою роботою, листувався з В.Леніним і Н.Крупською. У липні 1913 р. опублікував у більшовицькій газеті «Правда» статтю-некролог «Пам'яті Лесі Українки» [4, т. 2, с. 510].

Поступово відійшовши від українських соціал-демократів, П.Дятлів вступив до української секції Комуністичної партії Австрії й 1919 р. почав видавати у Відні організовану з допомогою українських комуністів США і Канади «Комуністичну бібліотечку», в якій було надруковано кілька праць В.Леніна, перекладених (ним же) українською мовою. 1920 р. П.Дятлів передав видавництво «Комуністичної бібліотечки» Комуністичній партії Східної Галичини (КПСГ); 1921 р. – увійшов до складу Закордонного комітету КПСГ, очоливши його, й організував видавництво друкованого органу партії – газети «Наша правда». У віденському часописі «Нова доба» опублікував низку статей на політичні теми, серед них – «Заява української бригади до Чехії», «Комуністичне свято (1-го мая)», «Нова проба сил», «Чехи – Україна – Росія», «Смерть петлюрівщини», «Хто такий С.Вітик» [5, т. 8, с. 586].

Наприкінці 1921 р., уникаючи переслідування австрійської влади, переїхав до Берліна, вступив до української групи Комуністичної партії Німеччини, почав працювати

в радянському представництві й активно співробітничати з центральним друкованим органом КПЗУ – журналом «Наша правда». Влітку 1924 р. переїхав до Праги, працював у радянському представництві в Чехословаччині, співробітничав з українською секцією Комуністичної партії Чехословаччини, брав участь у виданні збірника «Чуєш, сурми заграли» для української молоді [12].

У січні 1925 р. на запрошення Наркомосу УРСР П.Дятлів повернувся в Україну, за рік вступив до КП(б)У, активно працював на різних відповідальних посадах – ученим секретарем Наркомосу УРСР, одним із редакторів журналу «Народний учитель», перекладачем і редактором Держвидаву України, для якого переклав українською мовою деякі твори В.Короленка, М.Горького, Д.Бедного, інших письменників, а також спеціальну літературу; чеською – гуморески Остапа Вишні; російською – поему «Мойсей» І.Франка, вірш «Досвітні огні» Лесі Українки [26, т. 2, с. 132], викладав у вишах Харкова, був завідувачем кафедри політекономії Харківського інституту комунального господарства, у складі редакційного бюро Української Радянської Енциклопедії (УРЕ) готував видання словників і першої національної енциклопедії.

Вільний час, якого залишалося дуже мало, Петро Юрійович проводив у колі режисера Леся Курбаса, директора бібліотеки ВУАН Степана Пастернака, наркома освіти Миколи Скрипника. Як це часто буває в розмовах, загальні теми перепліталися з професійними: М.Скрипник запропонував П.Дятліву роботу в складі спеціальної комісії, яка за рішенням ЦК КП(б)У готувала видання першого зібрання творів В.Леніна українською мовою. Редактор дав згоду.

Петру Юрійовичу була доручена підготовка чотирьох томів. На робочих нарадах М.Скрипник попереджав підлеглих про необхідність кількох попередніх перевірок тексту, пропонував виносити спірні варіанти на обговорення, а для перекладу першорядних матеріалів прикріплював відповідальними двох редакторів. Так, при підготовці п'ятого тому Петро Дятлів співпрацював із Сергієм Вікулом. П.Дятлів згадував, як «він закидав мені русизми, а йому – галіцизми, чи «правобережизми» [30].

Коли робота наближалася до завершення, в Україні розпочалася пропагандистська кампанія, пов'язана з прийняттям новітнього українського правопису. Критика поширилася і на редакторів ленінських творів: на сторінках партійної преси їх звинуватили у фальсифікаціях і навмисних перекрученнях. Робота комісії була зупинена на підготовці дев'ятого тому. Аналіз «критичних зауважень», проведений сучасними науковцями, виявив повну безпідставність цькування редакторського складу комісії, але в умовах тодішньої наростаючої істерії

«шкідницький переклад» чотирьох ленінських томів був підставою для переслідувань П.Дятліва партійно-державним апаратом [30]. 1932 року весь склад комісії усунули від роботи, а публікацію робіт Леніна зупинили. Закиди партійних чиновників базувалися на нібито наявних націоналістичних пересмикуваннях. Видання визнали шкідливим, усі опубліковані раніше томи миттєво зникли з книжкових полиць, а редакторський склад репресували [29].

П.Ю.Дятліва виключили з членів КП(б)У 1929 р., під час «партійної чистки» з формулюванням «за ідеологічну невтриманість у боротьбі з троцькізмом і хитання у боротьбі з шлібозаготівлі і за невірне політичне висвітлення свого революційного минулого». Центральна контрольна комісія ЦК КП(б)У скасувала це рішення, але в 1933 році все повторилося: в ніч із 22 на 23 березня його арештували працівники секретно-політичного відділу ДПУ УРСР за належність до контрреволюційної організації «УВО» [29].

9 жовтня 1937 року особливою «трійкою» УНКВС по Ленінградській області було ухвалено рішення про розстріл 265 в'язнів Свірського, колишнього Соловецького, табору, серед яких було і його ім'я. П.Ю.Дятлів був розстріляний і таємно похований 3 листопада 1937 року в урочищі Сандормох, як уже згадувалося в частині про О.І.Бадана-Яворенка.

Парадоксально, але поверненням до вітчизняного читача Петро Дятлів зобов'язаний листуванню саме із В.Леніним. Так, чеський історик Врцлав Врбец, який ретельно досліджував празький період життя вождя більшовиків, опрацював список знайомих Леніну пражан і виділив із нього П.Дятліва. Дослідник припустив, що 1912 року, беручи участь у Празькій партконференції, Володимир Ілліч зупинявся в квартирі на другому поверсі будинку по Ржезничці, 14, де мешкав Дятлів. Ця версія, викладена на шпальтах газети «Руде Право», для радянської преси стала знахідкою. У «ленінські» січневі дні 1967 року «Правда» опублікувала редакційну статтю під гучним заголовком «Будинок, у якому жив Ленін», а далі «Литературная газета» вже безапеляційно стверджувала, що «Ленін у квартирі Дятліва почувався як удома». Радянські історики не підтвердили цю версію: листування, яке б багато чого прояснило, зникло без сліду, а у збережених документах Петра Юрійовича про зустрічі з лідером більшовиків не згадувалося зовсім [29].

П.Ю.Дятлів реабілітований 9 травня 1958 року та 5 листопада 1959 року.

Євген Іванович Касяненко (псевдоніми – Лаврик, О.Нитка). Родом з с. Іванків Переяславського повіту на Полтавщині. Закінчив Черкаську гімназію та чотири курси Київського

політехнічного інституту. 1927 р. отримав патент на винахід спеціальної конструкції крил для літака. Мав трьох братів – Григорія, Андрія та Івана, які стояли біля витоків української авіації та українського літакобудування.

Під впливом брата Григорія став членом УСДРП, представляв свою партію в Центральній Раді. На Першому всеукраїнському робітничому з'їзді його обрано до складу Всеукраїнської ради робітничих депутатів. У Центральній Раді працював у комісіях, які розробляли статут автономії України.

Утім невдовзі Євген у складі «групи Нероновича» (про роль у ній Касяненко свідчить той факт, що в історичній літературі її часом називають «групою Нероновича-Касяненка») різко виступає за порозуміння з російськими більшовиками та встановлення в Україні радянського ладу, навіть бере участь у підготовці акції, спрямованої на розпуск Центральної Ради та передачу влади в Україні радам робітничих і солдатських депутатів. Рятуючись від арешту, на деякий час іде у підпілля. Але й у підпіллі не припиняє активної політичної діяльності – вже як партійний журналіст. Коли уряд радянської УНР переїжджає до Києва, Є.Касяненко бере участь у випуску першої радянської українськомовної газети «Вісник УНР» (на той час для більшої переконливості своєї пропаганди більшовики діяли так, щоб «національно-державні» визначення радянської УНР та УНР Центральної Ради фактично збігалися, тож назви їхніх офіційних друкованих органів були майже тотожними – «Вісник УНР» – «Вісник УНР») [7].

За якийсь час він став одним із провідних співробітників газети «Київський комуніст», згодом – новостворених «Вістей Київської Ради робітничих депутатів», «Сільської комуні» (потім перейменованої на «Більшовик»). Під псевдонімом Ларик Є.Касяненко виступав як послідовний провідник лінії більшовицької партії та непримиренний борець з її ідейними супротивниками. Настільки послідовний і непримиренний, що в середовищі своїх ідеологічних опонентів заслужив прізвисько Чавунний лоб з дубовим язиком [7].

Займався Євген Касяненко й видавничими справами: перше видання створеного в лютому 1919 року Всеукраїнського видавництва ЦК КП(б)У «Космос» (українсько-американське видавництво, організоване з метою видання і поширення серед української діаспори опублікованої українською мовою марксистської літератури) – книжка Ф.Енгельса «Основи комунізму» – вийшла у перекладі з німецької О.Нитки та з його передмовою. Це ще один псевдонім Є.Касяненка, за редакцією якого в цьому ж видавництві невдовзі виходить ще й український переклад праці В.Леніна «Як

комуністи-більшовики ставляться до середнього селянства».

У наступні роки Євген Касяненко працював у торговому представництві УРСР у Німеччині. Із закордонного відрядження повернувся не до Києва, а до тодішньої української столиці – Харкова. Новим місцем його роботи стала редакція щоденної газети «Вісті ВУЦВК», де він обійняв посаду заступника редактора. Невдовзі, після трагічної смерті головного редактора – відомого поета і політичного діяча Василя Еллана-Блакитного, йому було довірено очолити редакцію. Газета мала численні додатки: газету «Культура і побут», яку ми сьогодні знаємо як «Культура і життя», літературний журнал «Всесвіт» (він також випускається й нині), сатиричний «Червоний перець». Є.Касяненко був не лише головним редактором цих видань, але й їхнім постійним автором. Показово, що з першого ж року його редакторства посилилася увага газети до вітчизняного авіабудування та розвитку повітряного транспорту. Але й культурно-просвітницької традиції, що була започаткована В.Елланом-Блакитним, редакція, чи, радше, редакції, керовані Є.Касяненком, не зреклися. Тому він швидко став своїм і в творчому середовищі, а воно було дуже цікавим: серед дописувачів цього, вдаючись до сучасної термінології, редакційно-видавничого холдингу, були В.Сосюра, М.Хвильовий, В.Поліщук, М.Йогансен, П.Тичина, М.Куліш, Ю.Смолич, О.Вишня та багато інших, а художником-ілюстратором «Вістей» працював О.Довженко.

За період «українізації» «Вістей» стануть найпопулярнішим українським виданням, а їхній редактор – навіть членом Державної комісії для упорядкування українського правопису, що увійде в історію мовознавства як Харківський правопис, або «скрипниківка». Редакція «Вістей», до речі, у період діяльності цієї комісії випускатиме ще один додаток – «Український правопис. Дискусійний бюлетень».

Свій останній номер «Вістей ВУЦВК» Євген Касяненко підписав 17 січня 1931 року. Деякий час перебував на партійній роботі, працював інженером на Харківському авіазаводі (переведення на роботу «за фахом» тоді вважалося достатньо «м'якою» формою покарання працівників партійно-державного апарату, які в чомусь «завинили» перед владою), згодом – конструктором на Московському заводі ім.Авіахіму. Потім ненадовго повернувся в журналістику – редагував журнал «Sturm Schritt» («Швидким кроком»), що виходив німецькою мовою. Останній рік свого життя він працював у Спілці письменників України.

11 серпня 1937 року Євгена Івановича як буцімто одного з «керівників антирадянської націоналістичної організації, що прагнула

повалити Радянську владу...» заарештували. 30 грудня 1938 року за вироком Військової колегії Верховного Суду СРСР його розстріляли [7].

Є.І.Касяненко реабілітований 28 травня 1959 року.

Пилипенко Сергій Володимирович (літ. псевдоніми – Сергій Сліпий, Плугатар, Книгочій та ін.) народився у Києві в сім'ї народного вчителя. Вступив на історичний факультет Київського університету (відділ славістики), але 1912 р. за революційну діяльність був відрахований з університету і висланий з Києва без права в'їзду в університетські міста.

Влітку 1914 р. його призвали в царську армію і відправили на фронт. Там С.Пилипенко вів революційну пропаганду, редагував у Ризі фронтову газету «Український голос» (орган Української військової виконавчої ради Північно-Західного фронту), яка підтримувала Центральну Раду [8, с. 354].

Перші свої публіцистичні твори і байки відніс до щоденної безпартійної демократичної газети «Відродження». 26 квітня 1918 року під рубрикою «Малий фейлетон» там була надрукована його байка «Воли», що викликала бурхливу реакцію в адміністрації «нової влади». Наступна стаття «Провокація» була вилучена цензурою.

У той же час майбутній письменник друкує свої твори в газеті «Народна воля» («щоденна народня газета», пізніше – «селянська газета», видавалася з 4 травня 1917 до листопада 1919 р. Центральним Українським кооперативним комітетом та Українською селянською спілкою), згодом стає її редактором, відстоює ідею створення незалежної української демократичної республіки. У газеті нерідко виступав з важливими політичними публікаціями Михайло Грушевський. Щодо найгострішого питання того часу – стосунків з Росією – видання стояло на федеративних позиціях до самого жовтневого перевороту в Петрограді. Тематичний діапазон Пилипенкової журналістики був дуже широким: від «співчуття» есерам, які не змогли реалізувати свою аграрну програму і якою скористалися більшовики, до конкретних пропозицій, як перетворити цю програму на реальність. У щоденних газетних матеріалах С.Пилипенко серйозно переймався турботами українського села.

Вступивши до Комуністичної партії більшовиків, працював переважно як редактор партійних і радянських газет («Більшовик», «Вісті», «Комуніст»), у редакційних відділах Всевидаву, завідував видавництвом ЦК КП(б)У «Космос» [8, с. 354]. Особливі турботи С.Пилипенка були пов'язані з газетою «Більшовик», навколо якої він згуртував

літературні сили Києва та робількорівську громадськість, перетворивши її на одну з найкращих селянських газет на Україні.

Після закінчення громадянської війни С.Пилипенка призначають редактором «Селянської бідноти» (пізніше «Селянська правда» – орган ЦК КП(б)У і Центрального комітету незаможних селян; виходила у Харкові від 1 липня 1921 року до грудня 1925 року як продовження газети «Селянська біднота» (20 березня 1920 р. – 30 червня 1921 р.)). Секретарем тут був Остап Вишня. Крім них, у «Селянській правді» співпрацювали інші письменники, переважно з літературної організації «Плуг» (Андрій Панів, Іван Сенченко, Петро Панч, А. Гак та інші), завдяки чому газета відіграла певну роль у поширенні української літератури на селі. Вона також пропагувала агротехнічні знання, але не витримала конкуренції з газетою «Радянське село» – і з грудня 1925 року об'єдналася з нею [11].

Одночасно з редакторською діяльністю в «Селянській бідноті» він підміняв на редакторському посту у «Вістях ВУЦВК» Василя Блакитного.

1922 року С.Пилипенко заснував письменницьку організацію «Плуг» – спілку селянських письменників в Україні. Спершу спілка не мала власного органу, і за цих умов плужани вживали заходів до видання власного друкованого органу. Перший і єдиний номер журналу «Плуг» вийшов 15 квітня 1922 року у Харкові за редакцією С.Пилипенка. Часопис був покликаний «змцнювати союз робітників і селян». Відновився 1925 року під назвою «Плужанин» [13, т. 2, с. 223].

Згодом спілка починає випуск альманаху «Плуг» за редакцією С.Пилипенка. Разом з випуском альманаху плужани видають «Бібліотеку селянина» за редакцією С.Пилипенка і згодом налагоджують видання творів спілки інших авторів у власному кооперативному видавництві «Плужанин». Виходячи як літературно-художній журнал, «Плужанин» був водночас суспільно-політичним органом. З його сторінок світ побачили не лише художні твори, а й публікації суспільно-політичного плану про найважливіші події як у нашій країні, так і за її межами.

Постанова ЦК ВКП(б)У від 8 квітня 1932 року «Про перебудову літературно-художніх організацій» ліквідувала «Плуг». 21 серпня 1933 року партійна колегія ЦК КП(б)У виключила С.Пилипенка з партії «як небільшовика за спотворення національної політики, ідеологічну нестійкість і примирливе ставлення до буржуазно-націоналістичних елементів» [8, с. 354-355].

29 листопада 1933 року С.Пилипенка арештували. Уповноважений секретно-політичного відділу ДПУ УРСР вбачав у його

діях такі ознаки злочинів, передбачених ст. 54-8 і 54-11 КК УРСР: «був активним учасником української контрреволюційної організації – національний блок УВО, яка прагнула повалити Радянську владу на Україні шляхом збройного повстання, і належав до терористичної групи, особисто очолював терористичну трійку в організації замаху на Голову Раднаркому УРСР тов. Чубаря» [8, с. 355].

Судова «трійка» 23 лютого 1934 року порушила клопотання перед Колегією ОДПУ застосувати до Пилипенка «найвищу міру соціального захисту – розстріл». Колегія ОДПУ УРСР 3 березня 1934 року затвердила цю пропозицію.

Постановою Військового трибуналу Київського військового округу від 30 квітня 1957 року вирок щодо С.В.Пилипенка скасовано і справу припинено за браком складу злочину. Сергія Пилипенка реабілітовано посмертно [8, с. 356].

Нині виданням, редагованим С.Пилипенком, можна докоряти й за «егалітарне розуміння суті мистецтва, низький рівень культури художнього мислення, який М.Хвильовий називав примітивною «червоною просвітою», що профанувала достеменне мистецтво», «надмірне захоплення популістськими гаслами» [13, т. 2, с. 223], особисто редактора винуватити в тому, що не бачив відмінності між письменником та робісьлькором. Усе це має реальне підґрунтя, проте достеменно відомо й інше: «Він жив на нашій землі, кривно любив свій знедолений народ, щедро дарував йому найкоштовніший скарб – вигранений у слові племінь власного серця, за що й був занесений у чорні списки «ворогів народу» й приречений на сталінську голгофу» [8, с. 488]. Ці слова, може, трохи пафосні, стосуються кожної постаті, тут згаданої.

Анатолій Андрійович Пісоцький (псевдонім – Андрій Річицький) – заступник головного редактора УРЕ, один із засновників та ідеологів Української комуністичної партії, головний редактор і провідний публіцист її центрального органу «Червоний прапор», який провадив гостру, на високому марксистському рівні теоретично обґрунтовану критику всієї політики КП(б)У – партії чужої, яка не розуміє і не може вирішувати українського національного питання. Лише після постанови Комінтерну 1925 р. про злиття УКП з КП(б)У А.Річицький увійшов до КП(б)У. Його було обрано до ЦК КП(б)У. Відтоді він розгорнув активну наукову й публіцистичну діяльність. Публікує низку праць: «Шевченко в світлі епохи», «Винниченко в політиці й літературі», «Центральна Рада від лютого до жовтня», «Національне питання доби наступу соціалізму» та ін. За його редакцією

вперше українською мовою вийшла повна збірка творів Маркса й Енгельса. В окремій розвідці він дає їм свою інтерпретацію [19, с. 224].

Після самогубства М.Скрипника заарештований органами НКВД, звинувачений у контрреволюційній діяльності й засуджений до страти Судовою «трійкою» при Колегії ГПУ УСРР від 24 лютого 1934 р. Розстріляний 25 квітня 1934 р.

У Живому Журналі вдалося натрапити на спогади одного з його аспірантів Г.Костюка (наприкінці 1920-х А.Річицький був науковим співробітником Інституту літератури ім.Т.Шевченка): «... його нібито відвели у якийсь найбільш пограбований і знищений голодом район і влаштували там «відкритий» процес над ним. На очах замучених і заляканих селян його розстріляли. Йому не дали сказати ні слова, хоч він поривався щось сказати. Нотую це як чутку, що пекла тоді наші душі. Це була помста за УКП, за «Червоний прапор», за те, що називав їх «зайшлою партією», чужою, що примусив їхніх імперських централістів іти на поступки з укапістами, на компроміс з тими, на чолі яких стояв цей непримиренний український інтелігент з партійним білетом у кишені» [15].

А.А.Пісоцький реабілітований 24 січня 1990 р. прокуратурою УРСР.

Сучасна вітчизняна історіографія звертає увагу на титанічні зусилля, яких докладав більшовицький режим щодо ретельної реєстрації, анкетування, обліку й перманентного відстежування окремих категорій населення СРСР, які становили (могли становити) потенційну небезпеку з погляду кремлівського керівництва [19, с. 226]. Усі семеро згаданих нами діячів належали до таких. Вони «... були організованими членами партії, але вони були органічними синами свого народу – українцями. Все, що стосувалося долі українського народу та його культури, їм боліло. А це вже, очевидячки, робило їх небезпечними в партії. Їх треба було знищити» [19, с. 226]. Багато фактів з їх громадської, професійної діяльності досі залишаються не з'ясованими, мова їх журналістських матеріалів не досліджена, а, припускаємо, може бути вартісним матеріалом для вивчення стану української мови того часу з проекцією на нинішній: в одному з інтерв'ю з Лесею Ставицькою читаємо: «Є культура верхів – журналісти, мас-медіа, політики певного розливу. І є культура площі, карнавалу. Зараз ми є свідками культури карнавалу, коли фізичний низ – обсценна лексика, жаргон, лайка – вихлюпнувся саме в українському варіанті. Народ вийшов на площу, бажаючи звільнитися від якоїсь напруги. В періоди духовних катаклізмів мовні процеси надзвичайно інтенсифікуються...» [10].

Література

1. Бадан-Яворенко О.І. Закарпатська Україна: соціально-економічний нарис / Олександр Бадан-Яворенко. – Харків: Державне видавництво України, 1929.
2. Габор В. Бадан Олександр / Василь Габор // Українська журналістика в іменах. – Львів, 1998. – Вип. 5.
3. Данилевська О.М. Мова в революції та революція в мові: мовна політика Центральної Ради, Гетьманату, Директорії УНР / Оксана Данилевська. – К., 2009. – 176 с.
4. Енциклопедія історії України: В 5 т. / Рекол.: В.А.Смолій (голова) та ін.. – К.: Наук. думка, 2003. – Т.1: А-В. – 2003. – 688 с.
5. Енциклопедія сучасної України. – Т.2: Б-Біо. – К., 2003. – 872 с.; Т.4: В-Вог. – К., 2005. – 700 с.; Т.5: Вод - Гн. – К., 2006. – 728 с.; Т.8: Дл - Дя. – К., 2008. – 716 с.
6. Енциклопедія українознавства / За ред. В.Кубійовича. – Львів, 1993. – Перевидання в Україні. – Т. 1. – 400 с.; Т. 2 – 780 с.
7. Згуровський М.З. Брати Касяненки: політ крізь морок часу / Михайло Згуровський // Київський політехнік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://kpi.ua/kasianenko>
8. З порога смерті: Письменники України – жертви сталінських репресій / Авт. кол.: Бойко Л.С. та ін. – К.: Рад. письменник, 1991. – Вип. I / Упоряд. О.Г.Мусієнко. – 494 с.
9. Караванський С. Секрети української мови / Святослав Караванський. – 2-ге розширене вид. – Львів: БаК, 2009. – 344 с.
10. Котляр А. Пінг-понг по-українському, або Творчість активності // Дзеркало тижня. – № 50. – 11 грудня 2004. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dt.ua/newspaper/articles/41947#article>
11. Куріпта Г., Москалець І.М. С.В.Пилипенко – голова Спілки селянських письменників «Плуг» / Ганна Куріпта, І.М.Москалець [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/128/>
12. Лавров Ю.П. Петро Юрійович Дятлов / Юрій Лавров // е-Енциклопедія історії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.histpol.pl.ua/pages/content.php?page=3741&find=#nachalo0>
13. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т.2 / Авт.-уклад. Ю.І.Ковалів. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 624 с.
14. Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики / Лариса Масенко. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. – 243 с.
15. Метелики над землею літаюче – Історії з Атлантиди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tin-tina.livejournal.com/20480.html>
16. Мольнар М. Олександр Бадан – загублений дослідник Закарпаття / Михайло Мольнар // Закарпатська правда. – 1991. – 27 вересня.
17. Німчук В.В. Проблеми українського правопису ХХ – початку ХХІ ст. / Василь Німчук. – Кам'янець-Подільський, 2002. – 116 с.
18. Рубльов О. С., Черченко Ю. А. Західноукраїнська інтелігенція та сталінщина / Олександр Рубльов, Юрій Черченко. – К.: Ін-т історії АН УРСР, 1990. – 58 с.
19. Рубльов О., Фельбаба М. Долі співробітників «УРЕ» на тлі репресивної політики 30-х років / Олександр Рубльов, Михайло Фельбаба // З архівів ВУЧК – ГПУ – НКВД – КГБ. – 2000. – № 2/4. – С. 207-251.
20. Сидоренко Н. Дятлів (Дятлов) Петро Юрійович / Наталія Сидоренко // Українська журналістика в іменах. – Львів, 2002. – Вип. 9.
21. Синявський О. Коротка історія «Українського правопису» // Історія українського правопису ХVІ-ХХ століття: Хрестоматія. – К.: Наукова думка, 2004. – С. 431-452.
22. Творчий шлях Миколи Гладкого [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.journalism-history-ukraine.com>
23. Тетерятник В. Більше ніж правопис / Валерій Тетерятник. – К., 2008. – 360 с.
24. Ткаченко О. Мовне самоствердження української мови на тлі історичного досвіду картини світу / Орест Ткаченко // Дивослово. – 1994. – № 4. – С. 18.
25. Ткаченко О.Б. Українська мова і мовне життя світу / Орест Ткаченко. – К. Спалах, 2004. – 272 с.
26. Українська літературна енциклопедія: У 2 т. – Київ: головна редакція укр. енциклопедії ім. А.П.Бажана. – Т. 1. – 1988; Т. 2. – 1990.
27. Фаріон І. Лінгвістичні наслідки Переяславської (з)Ради 1654 року (або міркування з приводу Указу Президента) / Ірина Фаріон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/faculty/jur/movazmi/body/visnyk23/Statti_Farion.htm

28. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941): стан і статус / Юрій Шевельов // Вибрані праці: У 2 кн. Кн. I. Мовознавство / Упоряд. Л.Масенко. – 2-ге вид. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – С. 26-279.
29. Шуйський І. Революціонер, який ніколи не просив про помилування / Ігор Шуйський. – Дзеркало тижня. – № 20 (699). – 31 травня – 6 червня 2008 р.
30. Шуйський І.В. Петро Дятлов (1883 – 1937), завідувач кафедри політекономії Харківського інституту комунального господарства / Ігор Шуйський // Доповідь зроблено на засіданні клубу «Краєзнавець» 27 березня 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korolenko.kharkov.com/kray/Shujskyj.htm>

Шумицька Галина Василівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики
УжНУ